

SLOVENSKA VOJSKA IN NARAVNA NESREČA ŽLED 2014

SLOVENIAN ARMED FORCES AND SLEET 2014 NATURAL DISASTER

UDK 355.1:504.4(497.4)"2014"

Stanislav Brezar

stotnik, Ministrstvo za obrambo, Slovenska vojska, Združeni operativni center, Vojašnica Ivana Cankarja, Raskovec 50, Vrhnika

Klemen Medja

polkovnik, Ministrstvo za obrambo, Slovenska vojska, Združeni operativni center, Vojašnica Ivana Cankarja, Raskovec 50, Vrhnika, Klemen.Medja@mors.si

Povzetek

Slovenija ima izoblikovan in v praksi potrjen sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. V ta sistem je vpeta tudi Slovenska vojska (SV), in sicer kot dodatna in dopolnilna zmogljivost tega sistema, kar določa več pravnih aktov na državni ravni. Od 1. februarja 2014 do 14. februarja 2014 je bila Slovenska vojska skupaj z vsemi drugimi zmogljivostmi zaščite in reševanja intenzivno vpeta v odpravo posledic naravne nesreče ŽLED 2014, ki je prizadela skoraj celotno Republiko Slovenijo. Pri odstranjevanju posledic je Slovenska vojska delovala skladno s takratnimi načrti za delovanje ob naravnih nesrečah. Pri odpravi posledic nesreče je v 13 dneh sodelovalo skupno 6175 pripadnikov Slovenske vojske, v pripravljenosti pa je bilo v tem obdobju dodatnih 3200 slovenskih vojakov. SV je delovala in Civilni zaščiti pomagala pri 873 aktivnostih na prek 170 lokacijah. Takratni načrti sodelovanja so bili ustrezni in so omogočali kakovostno podporo ter pomoč pripadnikov Slovenske vojske. Slovenska vojska je takoj po koncu aktivnosti podrobno analizirala delovanje in na podlagi izkušenj začela posodabljanje načrte.

Abstract

Slovenija has a well-established system of protection against natural and other disasters verified in practice. The system also comprises the Slovenian Armed Forces (SAF) functioning as its additional and complementary capability in line with the stipulations of national legal acts. Between 1 and 14 February 2014, the Slovenian Armed Forces were, together with other rescue and relief capabilities, intensively involved in the mitigation of the consequences of SLEET 2014 natural disaster, which hit almost the whole of the Republic of Slovenia. The Slovenian Armed Forces provided assistance in accordance with the existing emergency response plans. During a 13-day period, 6175 SAF members were activated and additional 3200 Slovenian soldiers were on stand-by. The SAF provided assistance to the Civil Protection in 873 activities at more than 170 locations. The existing emergency response plans proved to be appropriate in facilitating quality support and assistance of the Slovenian Armed Forces' members. Upon completion of activities, the Slovenian Armed Forces conducted an in-depth analysis and, based on the findings, initiated the process of updating relevant plans.

Uvod

Slovenija je izpostavljena raznovrstnim naravnim in drugim nesrečam. Reševali so jih že naši predniki, z njimi se vse pogosteje srečujejo naše generacije in najverjetneje se bodo z njimi spoprijemali in jih reševali tudi prihodnji rodovi. Naravne in druge nesreče so postale ob vseh podnebnihih ter drugih spremembah del našega življenja, zato je treba biti nanje čim bolj pripravljen. Republika Slovenija ima organiziran sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami (VNDN), v katerega se poleg Civilne zaščite (CZ), kot nosilca aktivnosti, lahko kot dopolnilna sila vključuje tudi Slovenska vojska (SV). To vlogo je SV, skupaj z drugimi elementi VNDN, morala že večkrat dokazovati tudi v resničnih razmerah.

Načelni pravni okviri sodelovanja Slovenske vojske pri naravnih nesrečah

Leto 2014 je bilo za sistem VNDN leto nadpovprečnih izzivov. V tem letu se je v povečanem obsegu, na predlog poveljnika CZ RS ter po odločitvi Vlade Republike Slovenije oziroma Ministra za obrambo, v zaščito in reševanje intenzivno vključevala tudi SV.

SV se v sistem VNDN ne more in ne sme vključevati samostojno niti ne na zahtevo oziroma neposredno pobudo odgovornih na regionalnih ali lokalnih ravneh,

Slika 1: Slovenska vojska v Pivki postavlja agregate (foto: LOGBR)
Figure 1: Slovenian Armed Forces installing power generators in Pivka (photo: Logistics Brigade)

na primer županov. Tudi »lokalni« vojaški poveljniki imajo tovrstne usmeritve in se zavedajo svojih pristojnosti. SV je predvidena kot pomožna oziroma dodatna sila za zmogljivosti sistema VNDN in se ne vključuje kot prva in glavna odzivna struktura sistema VNDN. Posebno pomembno je, da se SV skladno z zakonodajo v izvajanje zaščite, reševanja in pomoči (ZRP) v sistemu VNDN vključuje na pobudo poveljnika Civilne zaščite in po odločitvi na državni ravni.

Sodelovanje SV v sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami opredeljuje več zakonov ter pravnih aktov. Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami tako opredeljuje SV kot enega izmed izvajalcev nalog za ZRP. Zakon tudi določa, kdaj in kako je mogoče SV ter obrambna sredstva uporabiti za ZRP. Načeloma je uporaba mogoča, če druge razpoložljive sile in sredstva VNDN ne zadoščajo za nujno reševanje ter pomoč in kadar SV ne opravlja obrambnih nalog.

V vojaški doktrini so naloge SV pri nalogah ZRP ob naravnih in drugih nesrečah opredeljene kot podpora državnim organom ter ustanovam. Določena je tudi uporaba SV za podporno delovanje v miru ali vojni, ko obseg aktivnosti presega civilne zmogljivosti, pri čemer opravljanje podpornih nalog ne sme ogroziti vzdrževanja pripravljenosti enot za izvajanje nalog vojaške obrambe.

Slovenska vojska je leta 2014 po državnih načrtih ZIR za posredovanje v posamezni nesreči, v domovini in tujini, na predlog poveljnika Civilne zaščite RS (CZ RS) ter po odločitvi ministra za obrambo in načelnika Generalštaba SV sodelovala v petih večjih posredovanjih zaradi vremenskih razmer, pri čemer je bilo najbolj intenzivno sodelovanje SV med naravno nesrečo ŽLED februarja 2014.

Slovenska vojska je med 1. in 14. februarjem 2014 skladno z načrtom SV VIHRA13 sodelovala pri odpravi posledic naravne nesreče ŽLED 2014, ki je v omenjenem obdobju prizadela območja Republike Slovenije.

Zakon o obrambi (37. člen) in Zakon o varstvu pred naravnimi nesrečami (14. člen – 3. točka) opredeljujeta postopke aktiviranja SV za potrebe varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami (VNDN). Glede nalog Slovenske vojske določa Zakon o obrambi v svojem 37. členu, da SV ob naravnih in drugih nesrečah deluje skladno s svojima organiziranostjo in opremljenostjo. Opredeljeno je tudi, da o sodelovanju vojske pri nalogah ZRP odloča Vlada RS, v nujnih primerih pa minister za obrambo na predlog poveljnika CZ RS.

Organizacijska ureditev delovanja Slovenske vojske ob naravnih nesrečah

Aktiviranje in delovanje enot ter pripadnikov SV ob pomoči pri naravnih nesrečah vodi Združeni operativni center (ZOC). ZOC vodi in usmerja delovanje enot SV iz namensko urejenega poveljniškega mesta na Vrhniki, od koder se informacije posredujejo na matične lokacije vključenih enot SV. Izvajalce delovanja in vzpostavitev operativnih centrov na območjih oziroma v regijah Republike Slovenije določijo glavni nosilci izvedbe, in sicer iz 430. mornariškega diviziona iz Ankarana (430. MOD), 1. brigade iz Ljubljane (1. BR) in 72. brigade iz Maribora (72. BR). Pri vzpostavitvi operativnih centrov SV, ki vodijo in usklajujejo aktivnosti na posameznih območjih, se upoštevajo pristojnosti in razmerja do civilnega »vodje intervencije« pristojnega območja. To pomeni, da se enote SV prilagajajo resničnim potrebam na terenu in upoštevajo odločitve ustreznih civilnih organov, ki vodijo reševanje, vendar še zmeraj delujejo in sprejemajo povelja po vojaški liniji.

SV ob naravnih nesrečah deluje po t. i. Načrtu delovanja SV pri zaščiti, reševanju in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah, za katerega se uporablja skrajšano ime VIHRA 13. Z njim so v SV opredeljene zmogljivosti SV za delo-

Slika 2: Materialna škoda zaradi žledoloma v okolici Pivke (foto: LOGBR)

Figure 2: Damage to property caused by glaze ice around Pivka (photo: Logistics Brigade)

vanje pri nalogah zaščite in reševanja kot tudi načini delovanja SV za področja, ki jih opredeljujejo Državni načrti zaščite in reševanja.

Območje RS je razdeljeno na tri območja odgovornosti, ki jih pokrivajo trije glavni nosilci (1. BR, 72. BR in 430. MOD). Pri delovanju jih podpirajo podporne enote: Logistična brigada (LOGBR), 15. polk vojnega letalstva (15. PVL) in Enota za komunikacijsko-informacijske sisteme (EKIS).

Sistem regionalne razdelitve Republike Slovenije RS na dva dela (1. BR + 72. BR) + obala (430. MOD) (sistem 2 + 1) se je tudi ob nesreči ŽLED 2014 izkazal za dobrega. Pogoji je seveda zadostno in zlasti pravočasno pridobivanje informacij ter predvsem to, da se vsi udeleženci v sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v RS zavedajo svoje vloge ter jo tudi razumejo.

Kot izziv delovanja SV se je v tem primeru pojavila razporeditev materialnih sredstev po Sloveniji in glede na kratek zahtevan čas za postavitve tehnike na terenu tudi njihov transport iz enega dela Slovenije na druga območja, po takrat težko prehodnih in nestabilnih komunikacijah. Neposredno pred naravno nesrečo ŽLED 2014 so se izkazali prenovljeni načrti SV kot pozitivni elementi delitve RS na območja 2 + 1 za posredovanje. Ta delitev je usklajena z razmejitvami med 13 regijskimi štabi CZ in velja za delovanje SV ob naravnih nesrečah. Pred tem je imela SV nekoliko drugačno ureditev pristojnosti za delovanje. RS je bila razdeljena na več operativnih območij, za katere je bilo odgovornih več enot SV. To je sicer prinašalo določene prednosti, predvsem pa so bile vpete v odpravljanje posledic naravnih nesreč v lokalnem okolju »lokalne« vojaške enote.

Z novim sistemom 2 + 1 je bila delitev dela preprostejša, izvajanje del je potekalo hitreje in učinkovito, usklajevanje je bilo lažje. Poleg tega je bilo prerazporejanje pripadnikov SV z enega območja pristojnosti v pomoč drugemu delu (recimo iz Maribora v Postojno) hitrejše in preprostejše. Sistem se je v praksi pokazal kot učinkovit.

Delovanje Slovenske vojske pri odpravljanju posledic nesreče ŽLED 2014

V pričakovanju naravne ujme je bilo 1. februarja 2014 po poveljniški strukturi SV izdano predhodno telefonsko opozorilo o možnosti uporabe enot po namenskih načrtih uporabe SV za zaščito in reševanje. Sile SV so začele posredovati na podlagi predhodnih usmeritev načelnika generalštaba SV. Postopek aktiviranja SV je sledil običajnemu postopku, po katerem ZOC in enote SV prejmejo ukaz načelnika Generalštaba SV, ki se pripravi po sprejeti odločitvi ministra za obrambo. V tem ukazu se opredeli uporaba sil in sredstev SV z opredelitvijo poveljniških razmerij za izvedbo naloge.

Delovanje SV v odpravi posledic naravne ujme je skladno z aktiviranim načrtom VIHRA 13 trajalo celih 13 dni in se je na podlagi predloga poveljnika CZ RS končalo 14. februarja 2014 ob 15. uri. GŠSV je na podlagi navedenega izdal ukaz o prenehanju izvajanja aktivnosti SV po načrtu VIHRA 13, v katerem je opredelil nadaljnje delovanje enot SV skladno z domicilno ureditvijo in pristojnostmi sodelovanja lokalnih poveljnikov s civilnim okoljem.

Že drugi dan po ukazani pripravljenosti za morebitno pomoč, to je 2. februarja 2014, so bile oblikovane posebne operativne skupine (OpSk) v okviru Združenega operativnega centra in posameznih brigad. Te operativne skupine so vodile in usklajevale delovanje na terenu, kar je ob podpori dežurne službe SV trajalo vse do konca aktivnosti, 14. februarja 2014. Operativne skupine iz SV so sestavljali namensko določeni pomembni pripadniki SV, dopolnjeni s častniki za povezavo in strokovnjaki za odnose z javnostjo.

Združeni operativni center je pripravil temeljni ukaz za posredovanje enot SV na ogroženih oziroma prizadetih področjih in ta ukaz je bil skladno z operativnimi potre-

Slika 3: Delitev kruha in grelnih aparatov občanom v okolici Pivke (foto: LOGBR)
Figure 3: Distribution of bread and heating devices to local people around Pivka (photo: Logistics Brigade)

bami na terenu vsak dan dopolnjen. Operativne potrebe so bile vsak dan usklajene z Republiškim štabom CZ RS. Dnevno dopolnilo ukaza za delovanje je pomenilo potrjeno informacijo za enote SV na terenu o delovanju ter nalogah naslednjega dne. Vzporedno so nenehno potekala usklajevanja po poveljniški strukturi, po dežurni vojaški liniji in medsebojnih povezavah častnikov za povezave (ČZP), od Republiškega štaba CZ pa do občinskih struktur.

Zaradi spreminjajočih se razmer, sprememb in dopolnjevanja informacij je Združeni operativni center, poleg temeljnih aktov za potrebe vodenja aktivnosti izdal še 65 izrednih ukazov za posamezne aktivnosti, ki so bile sinhronizirane in najavljene naknadno ter so bile nujne za načrtovanje ter izvedbo dnevnih aktivnosti.

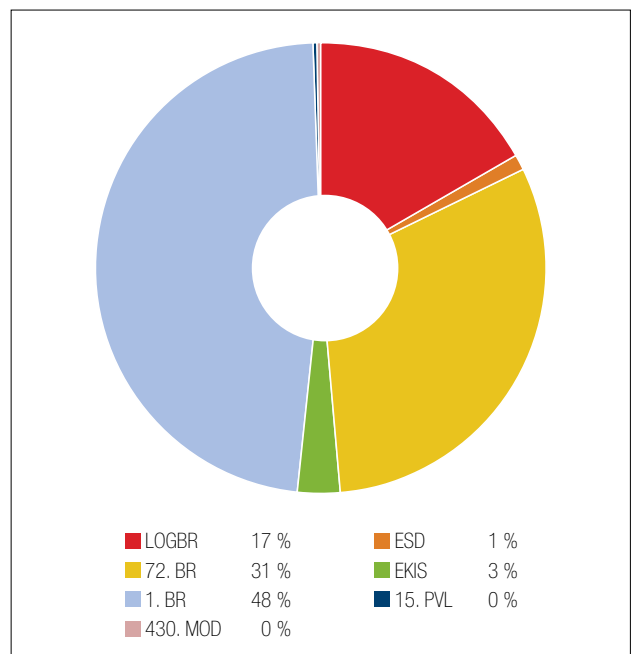
Medsebojno sodelovanje enot SV in CZ je potekalo skladno z načrti in aktivno, kar sta nadzorovala poveljnik CZ RS in poveljnik Združenega operativnega centra. Koncept delovanja podpore pripadnikom in enotam SV na celotnem območju Republike Slovenije se je v aktivnosti ŽLED 2014 še preizkušal, vendar je vzdržal velik »pritisk«, res pa je, da se je proti koncu že občutila izčrpanost večine pripadnikov SV, ki so bili brez operativnega premora vpeti v dogajanje.

V SV se ocenjuje, da je bilo sodelovanje med enotami SV in predstavniki drugih segmentov, vključenih v zaščito in reševanje v okviru nesreče ŽLED 2014, ter civilnih struktur na zelo dobri ravni. Pomoč je bila vzajemna, prevladovala je želja po pomoči in reševanju težav, ki so se občasno kopičile iz ure v uro.

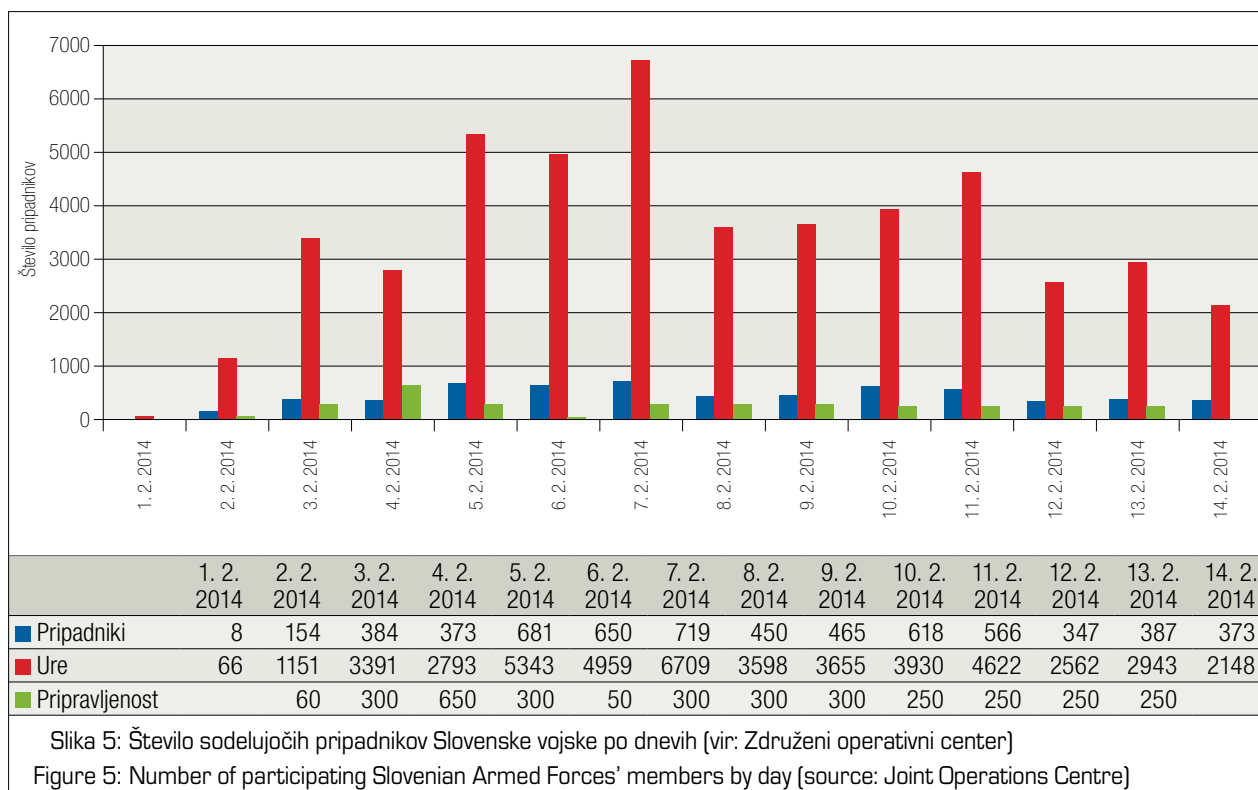
V Slovenski vojski so se ob pomoči v nesreči ŽLED 2014 zaradi posebnih razmer kot tudi drugega občutile pomanjkljivosti pri ustrezni količini agregatov za zagotavljanje električne energije, motornih žag, zaščitnih sredstev za delo z njimi, ustreznem številu usposobljenih oseb za delo z motornimi žagami in vzdrževalcev oziroma energetikov.

Pojavil se je svojevrsten in pričakovan izziv pomanjkanja predvsem nevojaške opreme za zaščito in reševanje. Leta 2013 je bila dokupljena manjša količina zaščitnih sredstev za delo z motorno žago, vendar opreme kljub nakupu ni bilo dovolj. Pri dopolnjevanju z nevojaško opremo so SV pomagale strukture Civilne zaščite, ob čemer se je spet pokazalo njuno odlično sodelovanje.

Pripadniki SV so bili med sodelovanjem pri odpravi posledic naravne nesreče ŽLED 2014 udeleženi v osmih izrednih dogodkih, pri katerih se je bodisi poškodovala vojaška oprema ali pripadnik SV, od tega je bilo sedem tovrstnih dogodkov opredeljeno kot lažjih, eden pa je bil težji. Posledice so bile večinoma lažje, zgodila

Slika 4: Odstotek sodelujočih pripadnikov Slovenske vojske po enotah (vir: Združeni operativni center)
Figure 4: Percentage of participating Slovenian Armed Forces' members by unit (source: Joint Operations Centre)

pa se je tudi ena hujša telesna poškodba. Do težje nesreče je prišlo med žaganjem podrttega drevesa, ko se je to zaradi napetosti v deblu predčasno odlomilo in udarilo vojaka v glavo. Drugi dogodki so se zgodili pri čiščenju ledu s telefonske napeljave, odstranjevanju vej z javnih površin in pri raztovarjanju kolotov bakrene žice.

K področju izrednih dogodkov vsekakor spada tudi škoda na objektih in nepremičninah SV, katerih odpravo posledic je SV opravljala v okviru zaščite in reševanja.

SV se je med nesrečo ŽLED 2014, ki je prizadel posamezne regije v Sloveniji na vseh ravneh, glede na zmožnosti, razmere in predvidevanja, po naši oceni odzvala učinkovito. Na prizadetem območju je SV zagotavljala pripadnike skladno z zahtevami Civilne zaščite. SV pa je imela pripravljeno tudi manjše število dodatnih pripadnikov (250), ki bi lahko pomagali, kadar bi bilo to treba ali zahtevano. Z analizami, ki jih je opravila SV na vseh ravneh odločanja, je bilo ugotovljeno, da so pripadniki SV dobro opravili svoje delo in da jih je prizadeto prebivalstvo lepo sprejelo. Poudariti je treba, da sta bili morala in pripravljenost pomagati prizadetim prebivalcem na visoki ravni in nikoli se ni pojavilo vprašanje, zakaj je treba nekaj narediti.

Častniki za povezavo pri republiškem štabu in regijskih štabih CZ so bili zelo učinkoviti. ZOC je s svojo operativno skupino po načelu menjav in nenehne dosegljivosti usmerjal ter usklajeval delovanje zmogljivosti SV. Poveljniki enot so bili vedno zelo odzivni in so ukrepali skladno z usmeritvami operativne skupine ZOC, hkrati pa so tudi samostojno odločali in se medsebojno usklajevali.

Sklepne misli

Pri odstranjevanju posledic žleda februarja 2014 je v trinajstih dneh aktivnosti sodelovalo skupno 6175 pripadnikov SV (skupni seštevek po dnevih delovanja), v istem času pa je bilo v pripravljenosti skupno 3200 pripadnikov. Pripadniki SV so opravili 47.869 delovnih ur, aktivnost pa je bila podprta s terenskimi in tovornimi vozili ter bojnimi vozili Valuk. Pripadniki SV so sodelovali pri 873 aktivnostih na več kot 170 lokacijah. V aktivnostih so 919-krat sodelovala vozila (terenska + tovorna) in 325-krat bojna vozila, prevoženih je bilo 83.909 km, porabljeno pa več kot 35.000 l goriva D2 in 2500 l goriva EUROSUPER. Slovenska vojska je prebivalcem razdelila več kot 200 agregatov (stanje je 14. februarja 2014 prikazovalo 204 agregate), porabljenih pa je bilo tudi 1800 bojnih suhih obrokov. Slovenska vojska je enajstkrat posredovala s helikopterji in opravila skupaj 1115 minut naleta.

SV je pri odpravljanju posledic ob naravni ujmi ŽLED 2014 delovala skladno s pripravljenimi načrti, usmeritvami poveljujočih in zahtevami CZ. Motivacija in odzivnost pripadnikov SV sta bili odlični, vsak udeležen pripadnik se je zavedel, da je pomoč nujna. V Slovenski vojski so bili v tem kriznem delovanju preverjeni veljavni načrti, koncepti in rešitve. Sklep je bil tudi na tem področju pozitiven, trenutno veljavna teoretična izhodišča za sodelovanje SV so operativna. SV je v sodelovanju s CZ dobro opravila svoje delo, skupno delovanje različnih struktur pa so zelo pozitivno sprejeli prizadeti občani in lokalne skupnosti.

Poudariti je treba, da sta bili motivacija in pripravljenost za pomoč med mešanimi skupinami gasilcev ter

vojakov, ki so skupaj delovali na terenu, vedno na visoki ravni.

Na koncu želimo izpostaviti, da je SV načine in oblike sodelovanja na podlagi izkušenj in po tej naravni ujmi delno preoblikovala, pripravljenih pa je bilo več analiz in ocen, pri katerih so sodelovali tudi drugi sodelujoči v sistemu VNDN. V Slovenski vojski so bile tudi na podlagi izkušenj iz nesreče ŽLED 2014 oblikovane posebne sile za sodelovanje v VNDN, ki predstavljajo modularno zmogljivost, sestavljeno iz različnih enot SV. Ta modularna organiziranost zagotavlja ustrezen odziv tako glede na zahteve kot tudi skladno z možnostmi. Sile ob aktiviranju omogočajo odziv, ustrezno povečanje zmogljivosti, prilagodljivo uporabo in želeno samostojnost. Temeljno zmogljivost sestavlja približno 740 pripadnikov SV s pripadajočo opremo. Zaradi jasnega razumevanja pripravljenosti SV v okviru sistema zaščite in reševanja je treba izpostaviti, da SV namensko in brez zahteve ne zagotavlja takojšnje pripravljenosti ter nenehne dosegljivosti večje strukture ali enot SV. Načrtovana struktura je lahko pripravljena in uporabljena

v 24 urah glede na izraženo operativno potrebo ter zahtevo.

Aktivnost VNDN v okviru SV vodi in enotam poveljuje Združeni operativni center (ZOC) SV, ki ima stalno dežurno službo, ki običajno sprejme prvo informacijo o operativni potrebi po sodelovanju pripadnikov SV v zaščiti in reševanju. V ZOC se nato, ob večjem posredovanju in potrebah po zmogljivostih SV, takoj oblikuje že omenjena posebna operativna skupina za krizno odzivanje, ki prevzame vodenje in usklajevanje aktivnosti. Ob manjših potrebah sodelovanja pa (na primer pri helikopterskem reševanju v gorah, helikopterskem gašenju požarov ipd.) aktivnosti vodi in usklajuje dežurna izmena ZOC.

Pri opravljanju nalog zaščite, reševanja in pomoči so pomembni vsi elementi SV, ki jih pri izvedbi, skladno z odločitvijo načelnika Generalštaba, vključuje ter usklajuje poveljnik CZ RS. Pomembno je tudi, da sodelujoči poznajo svoje naloge in pristojnosti ter da razumejo vlogo drugih elementov sistema VNDN.

Viri in literatura

1. Operativna poročila ZOC in vseh nosilnih enot SV.